

צמורה

הבנה, הבעה ולשון, חורף תשע"א, מס' 011108, 211

- 2 -

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני חלקים – א: הבנה, ב: הבעה.

חלק א: הבנה (25 נקודות)

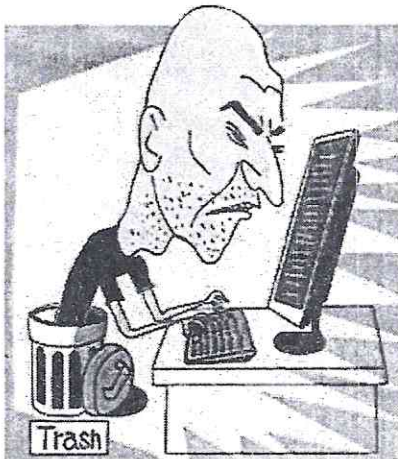
בחלק זה מאמר מרכזי וקטע נלווה.

קרא את המאמר שלפניך, וענה על השאלות 1-5 שאחרינו.

רף חדש לרוע

מעובד על פי פניה עוז-ולצברגר, 10 ביולי 2007. אוחר בתאריך 13 בספטמבר 2010,

מהאתר הארץ Online שכתובתו <http://www/haaretz.co.il>

איור: עמוס בידרמן

פסקה א מאמר זה יועלה, מן הסתם, לאתר המרשתת (אינטרנט) של עיתון "הארץ", וכנהוג תזנב בו רשימה של תגובות (טוקבקים), פרי מקלדתם של גולשים ערניים. יש מחברים שלא טורחים לקרוא תגובות אלה, ואחרים קשובים להן מאוד. כך או כך, הגיע הזמן להעלות לדיון ציבורי את מה שנאמר מפה לאוזן, וגם בין הטוקבקיסטים לבין עצמם: הסוגה החדשה של תגובות גולשים על ידיעות חדשותיות היא תופעה מילולית פומבית המציבה רף חדש לרוע האנושי.

פסקה ב למען הסר ספק, המרשתת היא כר נפלא להפיכת הביטוי האנושי לדמוקרטי יותר. מהפכת הדפוס של גוטנברג⁽¹⁾ פחותת ערך לעומת הנגישות האדירה שהעניקה

המרשתת לאלפי הכותבים בדרכם אל מיליארדי הקוראים. גם אם בני אנוש רבים עדיין נטולי מחשב מסיבות כלכליות או פוליטיות, מזובר בפריצה הגדולה ביותר של תרבות המילה הכתובה בדברי ימי האדם.

פסקה ג ולמען הסר עוד ספק, הרוע האנושי הוא עניין נצחי. ימיו כימי קין והבל. אבל מאז המצאת הכתב ועד לעשורים האחרונים נטתה האנושות להצניע רוע מילולי. הרוע הכתוב היה בדרך כלל מרוכז ומסוגן.

פסקה ד האינטרנט יצר הבדל כמותי, ובעקבותיו גם הבדל איכותי, בינו ובין כל מוצר אחר בתולדות הכתב או הדפוס. ראשית, הוא נגיש להמונים שמעולם לא הטביעו חותם בזירה הציבורית. שנית, הוא מאפשר אנונימיות, לפחות לכאורה. שלישית, האינטרנט מתיר ומעודד תגובות בטן מְדִיּוּת, מפיץ ומנציח אותן.

(1) יוהן גוטנברג – אבי מהפכת הדפוס, חי במאה ה-15 בגרמניה. עד ימיו רק למעטים, בעיקר לאנשי דת, הייתה נגישות לספרים.

פסקה ה
 אזורי התגוביות באתרי החדשות הפכו אפוא לתעודות מדהימות, פורצות דרך וגדר, של צד בטבע האנושי שתועד עד כה בזהירות ובמידה מועטה. מתפרסמים שם תכנים שכל אדם אולי שומע באוזניו ברחוב וליד השולחן, אך מעולם לא הועלו בעוצמה כזאת על תְּדָרִים ציבוריים. הטוקבקים והציטים, הפורומים והבלוגים הם הארכיון הבלתי מסונן הראשון בהיסטוריה.

פסקה ו
 ההקשר הישראלי מרתק במיוחד. מדיניות הטוקבקים של אתרי החדשות בישראל, כולל אתרי העיתונות הכתובה, ליברלית יותר ממקבילותיה במרבית ארצות המערב. הגולשים המקומיים זריזים ובוטים יותר מאחיהם בחברות שְׁלֹוֹת משלנו, וקצר יותר העורק המחבר בין תחושות הבטן שלהם לאצבעותיהם המקלידות. כך שגם אם מבעבע רוע לב בכל תרבות ותרבות, אצלנו הוא צף מהר יותר אל פני השטח ואל שרשרי התגוביות. גם בעניין זה ישראל היא מעין חלוץ לפני המחנה, אבן בוחן מרתקת לענייני אנוש באשר הם. אלימות, בעיקר פשיעה לאומנית, מפיקה מהגולש הישראלי קשת רגשות שבוודאי אינה שונה מזו האנושית הכללית, אבל היא חדה וגלויה יותר מכפי שנהוג בתרבויות (ותרבויות אינטרנט) אחרות.

פסקה ז
 הרבה בְּיִטִים⁽²⁾ של רוע עוברים תחת ידיהם היגעות של עורכי אתרים. בערוצי חדשות ישראלים מצנזרים בדרך כלל תגוביות בוטות מאוד, כגון תגוביות גזעניות וכן מסרים הכרוכים בצנעת הפרט ובחשש לשון הרע. אבל מהי הגדרתו של טקסט שהמסך אינו סובל! איש לא קבע הנחיות מדויקות. יש אתרים וערוצים החוסמים חלק גדול מהתגוביות הנשלחות אליהם, ואחרים מרשים לגולשיהם להעלות כמעט כל תוכן ולבטא כמעט כל יצר.

פסקה ח
 יקצר המצע מלדגום כאן סתם רשעות יום-יומית כלפי מושאי המאמרים, מְחַבְרֵי־הָמָה וטוקבקיסטים-עמיתים. גם מיטבה של נפש האדם מבצבץ פה ושם. רבים הם המתונים, ולא בהם עסקינן. וצריך לומר מילה טובה אפילו על הרוע: גם הוא מקבל ערך מוסף כאשר הוא שנון, דוקרני ומנוסח היטב.

פסקה ט
 מה יעשה אדם הגון, קורא שאכפת לו? יקרא למחוקק לאכוף צנזורה על הרשת? ייאבק לחיטוי הזירה הציבורית החדשה, המופלאה והמטונפת הזאת? חלילה. כאן לא סין ולא איראן, וגם הן לא יוכלו לאורך זמן לסכור את הזרם האדיר של הציבוריות הווירטואלית. צנזור המרשתת אינו מעשי וגם לא מוסרי.

פסקה י
 אפשר וחשוב להתמודד עם הרוע הווירטואלי, אבל לא באמצעות השתקה. מוטב לעשות זאת בתבונה ובהומור, במרחב הציבורי שבו ראה לראשונה אור יום, כלומר במרשתת עצמה, כי אור השמש, כמאמר השופט היהודי-אמריקני החכם לואיס ברנדייס, הוא הטוב שבחומרי החיטוי.

(2) בְּיִט – יחידה בודדת של זיכרון מחשב.

ענה על כל השאלות 1-5.

1. מהי הטענה המרכזית של כותבת המאמר? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.
(4 נקודות)
 - א. אפשר למצוא במרשתת תגובות חיוביות ומתונות המשקפות את הצד הטוב של נפש האדם, אולם מספרן מועט יחסית.
 - ב. בהשוואה לעבר, ניכרת בדורנו עלייה בביטוי הפומבי של הרוע המילולי באמצעות התגובות, עם זאת אין להשתייך.
 - ג. הרוע האנושי קיים מאז ומעולם בכל שכבות העם, אולם בעבר הוא היה מאופק, נסתר וחשוף רק למעטים.
 - ד. המרשתת חשובה כי היא מאפשרת את קיום הדמוקרטיה, לכן מהפכת הדפוס של גוטנברג פחות ערך לעומתה.
2. במה שונה התרבות הישראלית מתרבויות מערביות אחרות בכל הקשור לרוע הבא לידי ביטוי בתגובות? (ציין שני הבדלים). (2 נקודות)
3. בכתיבת טיעון הכותבים משתמשים ברכיבי טיעון שונים: טענה, הנמקה, טענת נגד, הפרכה, הסתייגות.
מבין הרכיבים האלה, ציין מהו התפקיד המשותף לפסקות ד-ה במאמר זה, בזיקה לנאמר בפסקה א. (2 נקודות)
4. בפסקה ח הכותבת מסייגת את דבריה. כתוב מה הן ההסתייגויות שלה. (3 נקודות)
5. בפסקה האחרונה הכותבת מצטטת את דברי השופט ברנדייס: "אור השמש הוא הטוב שבחומרי החיטוי".
 - א. הסבר את דברי השופט. (2 נקודות)
 - ב. לשם מה הכותבת מצטטת את דברי השופט? (2 נקודות)

קרא את הקטע הנלווה שלפניך, וענה על השאלות 6-8 שאחרי.

אשליית הטוקבק

מעובד על פי סיני גו, 23 בדצמבר 2006. אוהור בתאריך 1 באוקטובר 2010,
מהאתר מחלקה ראשונה NEWS1 שכתובתו www.news1.co.il

- פסקה א לאחרונה נערכים דיונים מגוחכים למדי על מקומו של הטוקבק בדיון הציבורי. דיונים אלו מגוחכים מכיוון שהם נותנים משקל רב, רב מדי, לטוקבקים, ומנסים להסיט את הדיון מן העובדה שהטוקבקים משרתים בעיקר את מפעילי האתר ולא את המגיבים עצמם. יתר על כן, הטוקבק יוצר אשליה כאילו ניתנת גולש החירות להביע את דעתו ולהשתתף באופן פעיל בנושא הנידון, אך האמת המרה היא כי מדובר במצג שווא.
- פסקה ב חשוב להסביר כי הטוקבק הוא בסך הכול תגובה לכתבה, לא השתתפות פעילה ואמיתית בדיון. הגולש הוא למעשה סביל המגיב לתכנים המוצגים לפניו, ואינו יוצר אותם. זאת ועוד, ברבים מאתרי האינטרנט אין לגולשים כל אפשרות להשיב ישירות לכותב המאמר או לדואר האלקטרוני שלו.
- פסקה ג חשוב לזכור כי כיום מרבית האתרים הגדולים מסננים את הטוקבקים שאינם נראים להם (אגב לא מדובר רק בטוקבקים בוטים או פרובוקטיביים – נראה שדווקא להם ניתנת הבמה – נסו לשלוח טוקבק מנומק היטב וענייני). מספיק לראות את עיצוב דפי האינטרנט שבהם מצויים הטוקבקים כדי להבין את ההתייחסות אליהם: המאמר מופיע בראש הדף, והטוקבקים בתחתית שרשרת הדיון, חסרי השפעה אמיתית. הכותבים אינם שותפים פעילים בדיון, ותגובותיהם הן אוסף דעות ואמרות שנשארות מחוץ לשית. בסופו של דבר אתרי האינטרנט מתעניינים במספר הטוקבקים שנשלחו ולא באיכות הטוקבקים. כתבה טובה נמדדת על סמך כמות התגובות, ולא על סמך תוכן הכתבה או תוכן הטוקבקים.
- פסקה ד הטוקבק הוא בעצם אשליה, הגורמת לנו, הצופים, להאמין שיש לנו ה"זכות" כביכול להיות חלק מן התוכן שאנו צורכים. אך למעשה איננו יוצרים אותו או שותפים פעילים ביצירתו – קהל מגיב הוא קהל פסיבי, מכיוון שאין באפשרותו להשפיע על המתרחש ברמת התוכן, אלא רק ברמה הכמותית.
- פסקה ה האם מישהו ממפעילי אתר אינטרנט, ערוץ בטלוויזיה, מערכת העיתון או הרדיו – שאל אותנו אי-פעם בעזרת טוקבק או אס-אמ-אס מה הם התכנים שאנו רוצים לראות? ודאי שלא, והרשו לי לנחש שהוא גם לא ישאל זאת בעתיד. לאמצעי התקשורת נוח מאוד ליצור אשליה שאנחנו, הקהל, חלק מן הדיון, אך האמת היא שלנגד עיניהם עומדים שיקולי רייטינג, ולא האפשרות להפוך את הרשת לכיכר העם שבה כולם משתתפים. התוצאה היא שוק בלתי מרוסן של דעות לא מנומקות שאינן זוכות ליחס או לתשומת לב אמיתית.

6. מהי טענתו המרכזית של הכותב סיני גז? (4 נקודות)
7. כיצד הייתה הכותבת פניה עוז-זלצברגר עשויה להגיב על הטענה המרכזית של הכותב סיני גז? בסס את דבריך על מאמרה. (4 נקודות)
8. מאמרו של סיני גז נבדל בלשונו ממאמרה של פניה עוז-זלצברגר. ציין הבדל אחד לפחות בין שני המאמרים מבחינת השימוש בלשון. (2 נקודות)

חלק ב: הנעה (25 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 9-10, וכתוב עליו מאמר בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי לפי ההוראות.

9. **לשאלת האנונימיות ברשת**
לאחרונה הועלתה הצעת חוק אשר תחייב לחשוף את זהותם של טוקבקיסטים שפגעו בשמם הטוב של אנשים שונים. חוק זה עלול להגביל את הזכות לחופש הביטוי. כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את עמדתך בנושא זה. נמק את דבריך.
10. **"מיעוה נך ישיב חמה"** (משלי, ט"ו, 1)
לפי הנאמר בפסוק זה, דיבורים נעימים ורכים עשויים להרגיע את סערת נפשו של אדם השרוי בכעס גדול, ואפשר לפתור סכסוכים ולמנוע ריב על ידי דברים מתונים ושקולים. עם זאת בחברה יש מצבים רבים שבהם המלצה זו אינה מיושמת. האם כדאי לאמץ את דרך ההתנהגות המוצעת בספר משלי כדרך היחידה להתמודדות עם אי-הסכמה?
כתיב מאמר טיעון, ובו הבע את עמדתך בשאלה זו. בסס את טענתך.

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע שאלות: על שאלה 11 (חובה), ועל שלוש מהשאלות 12-16 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 6 נקודות)

שים לב: השאלות בפרק זה כוללות סעיפים העוסקים בניתוח תחבירי וסעיפים העוסקים בהמרה, בניסוח מחדש. בסעיפים שנדרש בהם ניתוח תחבירי, הקפד על ההנחיות הכלולות בגוף השאלה; בסעיפים שנדרשת בהם המרה: – הקפד על משמעות הגיונית במשפט שתכתוב. – תוכל להשמיט או להוסיף מילים לפי הצורך.

11. שאלת חובה (6 נקודות)

לפניך שני משפטים מורכבים I-II. העתק אותם למחברתך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

I. האינטרנט נגיש להמונים שמעולם לא הטביעו חותם בזירה הציבורית.

II. גולש המפר חוק עלול לגלות שלא יוכל להסתתר עוד מאחורי זהות אנונימית.

א. בכל אחד מן המשפטים I ו-II תחס את הפסוקית או הפסוקיות, וציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מהן.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המודגשות בקו במשפטים.

ג. המר את משפט II למשפט בעל פסוקית נושא.

תחביר 40%

נתח את המשפטים הבאים וקבע את סוגם (פשוט, מחובר או מורכב)

אם המשפט מחובר – תחם את האיברים.

אם המשפט מורכב – תחם את הפסוקית וקבע את סוגה.

נתח את המילים המסומנות בקו וקבע את תפקידן התחבירי.

1. בעולם המודרני נדמה שנוצרה אפשרות להתבטא ללא מילים.

סוג _____

2. המילה אימוג'י מקורה בשפה היפנית, והיא הלחם של שתי

מילים. סוג _____

3. האימוג'י המשמש אמצעי ביטוי חלופי, הביא אותי לערוך ניסוי.

סוג _____

4. עם הזמן גיליתי שלאמוג'י יש מגבלות שפה.

סוג _____

5. בינתיים אנו עדים לנסיונות כתיבה מעניינים בשפת האימוג'י.

סוג _____

6. מי שמשווה רצף אין סופי של איורים זעירים לכתב החרטומים

המצרי, אינו יודע את האמת. סוג _____

101010

שם התלמיד/ה: _____

פיתה: _____

תאריך: _____

מבדק בלשון

המשפט הפשוט. החובר והמורכב

- א. עליכם לקבוע את סוג המשפט – פשוט. מורכב או משובר. (20 נק')
- ב. עליכם לתחום את המשפט לפי מידת הצורך. (10 נק')
- ג. עליכם להצוא את כל הנושאים והנשואים המופיעים במשפטים (כולל נשוא מורחב). (30 נק')

1. אף על פי שקיימת מודעות רבה לחשיבות שעות השינה בקרב בני נוער, הם

ישנים שעות מעטות.

2. הצרכנים לא ילחמו בחקלאים, משום שמלחמה זו לא תניב פירות.

3. בנות רבות נוטות לייחס חשיבות רבה למסיבת "בת המצווה", אך אינן

מייחסות חשיבות לשימוש מוגבר בטלפונים ניידים.

4. אף על פי שהאחריות לפיתוח תחביבים בקרב ילדים מוטלת על ההורים,

הורים רבים אינם מודעים לכך.

5. השפע הרב המוצע בחנויות, גורם לבלבול בקרב הצרכנים.

6. אצל בני נוער רבים חלים שינויים רבים בתפקוד היום-יומי.

7. חוקרים רבים טוענים, כי חשיפה לאמצעי המדיה השונים מגבירה את בעיות

השינה בקרב בני נוער.

8. טוענים בעולם הערבי, כי מנהיג החמאס לשעבר, יחיא עיאש, חוסל בשנת

1996 על ידי צה"ל.

9. שתיית אלכוהול אסורה על ילדים מתחת לגיל 18, ולמרות זאת נערים מרבים

לצרוך אלכוהול.

10. טרם התקבלה הצעת החוק לאסור מכירת נשק בארה"ב.

ב ה צ ל ח ה וו!

שם התלמיד:

בוחר בלשון

לפניך משפטים פשוטים. נתח/י אותם לפי כל מה שלמדנו בכיתה.

1. הספרייה החדשה של תל אביב מכילה ספרים חדשים.

2. משפחות העולים קיבלו דירות חדשות ממשרד השיכון.

3. כל הכיתות תצאנה לטיול שנתי.

4. ממתני ידוע לך הדבר?

5. בני נוהג לקום באמצע הלילה בבהלה.

6. צעירים רבים נפגעים ממחלות זיהומיות במהלך שהייה במזרח הרחוק.

7. הפועל חוזר עייף מעבודתו.

8. הפועל העייף חוזר מעבודתו.

9. רבתי עם רונית על שטות.

10. נסעתי לחו"ל כדי להתעשר.

11. מדוע לא התקיים השיעור?

12. חרף המאמצים הצדדים לא הצליחו להגיע לעמק השווה.

13. במקרה של גשם אזדקק למטריה.

14. שליטתי בשפה האנגלית הגבירה את בטחוני.

15. בעלי המפעלים מדרום הארץ פנו ללשכת התעסוקה לקבל עובדים חדשים.

16. ללא השקעה לא תצליחו להגיע להישגים.

17. הציור שבפינה נרכש על ידי אלמוני.

18. מי ראה את התאונה המחרידה בכביש חיפה?

19. ההכנות לקראת החג הורגשו בכל מקום.

20. התלמיד העצל הושפע עמוקות מהמורה.

21. הלכתי לבית הספר בעצלתיים.

בוחן בתחביר

שם התלמיד _____ כיתה _____

1. תחם את המשפטים וקבע את סוגם : (פשוט, מחובר, מורכב)
2. אם המשפט ~~מורכב~~ ^{ארוך}, תחם את הפסוקית.
3. אם המשפט מחובר, תחם את האיברים
3. קבע בכל משפט את הנושא ואג הנושא

1. במשרד החינוך גורמים גילו כי בתי ספר רבים לא מוציאים תלמידים לטיולי לינה.

_____ סוג

2. הצום יצא, ואנשים רבים החלו לבנות את הסוכה לקראת החג. סוג _____

3. המשא ומתן המייגע שהסתיים אתמול בישר על מהפכה ביחס של המדינה לנכים.

_____ סוג

4. אתרים המזוהים עם החמאס מסרו הודעה על החזרת הגופות תמורת שחרור אסירים.

_____ סוג

5. הפלשתינים התקבלו לאינטרפול כדי לעצור את מוחמד דחלאן. סוג _____

6. כשרוב האזרחים ישנים, הלוחמים יוצאים לשטח. סוג _____

7. על פי מחקר, חלה ירידה בתמותת בני 80 מהתקף לב. סוג _____

8. מיליונים התפללו בבתי כנסת בארץ ביום כיפור החל בחודש תשרי. סוג _____

9. בתום שבוע של חיפושים אותרה גופתה של הילה ליבנה, שנפלה במהלך מסע רגלי בהרים.

_____ סוג

10. בארצות הברית שר הבריאות התפטר מכיוון שביזבז מיליון דולר על טיסות. סוג _____